

Inimõiguste õpetamise kümneaastak ja inimõiguste õpetamise väärtustamine

**Inimõiguste õpetamise kümneaastak ja
inimõiguste õpetamise väärtustamine
5-6.detsember 2002**

Seminar “Inimõiguste õpetamine Eestis”

Merle Haruoja, Inimõiguste Instituudi peasekretär

Lugupeetud ekstsellentsid, haridusminister Mailis Rand, lugupeetud daamid ja härrad.

Ükski riik ei saa olla demokraatlik, kui ta ei järgi inimõigusi, mis tagavad inimese vabaduse ja aktiivse osalemise ühiskonnaelus. Inimesed peavad teadma oma õigusi ja oskama neid kasutada. Seepärast kuulutas ÜRO välja inimõiguste õpetamise kümneaastaku, mis algas 1.jaanuaril 1995.

Inimõigused on üldised (universaalsed) ja kehtivad kõigi kohta. Neid peab järgima igal ajal, sõltumata olukorrast ja poliitilisest süsteemist. Inimõigusi tohib piirata üksnes juhul, kui nende järgimine ähvardab ahendada teiste samasuguseid või samaväärseid õigusi.

Inimõigused kujutavad endast õiguste kogumit, mis reguleerivad meie elu sünnist kuni surmani.

Inimõiguste tagamise süsteemi kaudu riigid realiseerivad nende ees seisvaid arenguülesandeid (õigusest arengule koostas uurimustöö Varro Vooglaid, mille esitab II töögrupis).

Põhiõigused, vabadused ja kohustused on sätestatud Eesti Vabariigi põhiseaduse II peatükis.

Põhiseadus sätestab

§ 12. Kõik on seaduse ees võrdsed.

§ 13. Igaühel on õigus riigi ja seaduse kaitsele.

§ 14. Õiguste ja vabaduste tagamine on seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste kohustus.

Kõik üldtunnustatud inimõigused sisalduvad Eesti Vabariigi põhiseaduses.

Riik peab looma süsteemi, et realiseerida inimõiguste tagamise siseriiklikult. Inimeste kohustused riigi ja ühiskonna ees tulenevad nende õiguste realiseerimisest nii riigisisesele kui ka rahvusvahelisele.

Põhiseaduse § 54 sätestab eesti kodaniku kohustuse olla ustav põhiseaduslikule korrale.

Euroopa Nõukogu Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 9 sätestab, et vabadust kuulutada oma usku või veendumusi võib piirata üksnes seaduses ettenähtud kitsendustega ja kui see on demokraatlikus ühiskonnas vajalik ühiskondliku turvalisuse huvides, avaliku korra, tervise või kõlbluse või kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks.

Inimõigustealasid teadmisi vajavad kõik inimesed juba lapsest peale. Eriti mõjus saab õpetamine olla vaid inimõiguste ja igapäeva elu seostamise kaudu.

ÜRO Peaassamblee tegi 7.septembril 2000 vahekokkuvõtteid inimõiguste õpetamise kümneaastakust.

Peaassamblee pakkus põhiprintsiibid inimõiguste õpetamise realiseerimiseks riikides:

- kavade koostamine, kus rõhutatakse inimõiguste universaalsuse vastastikuse sõltuvuse ja jagamatuse põhimõtteid;
- teadvustada inimõiguste tähtsust demokraatia, säästva arengu, õiguslikkuse, keskkonnakaitse ja rahu õppimisel;
- julgustada analüüsima inimõigustealaseid probleeme, mis viiksid võimalike lahendusteni inimõigusstandardeid arvestades.

Osa Euroopa riike on loonud rahvuslikud inimõiguste õpetamise komiteed, mida Eestis ei ole kahjuks loodud.

ÜRO nendib, et üsna vähe inimõiguste õpetamise rahvuslikke kavasid on tegelikult koostatud. Selle põhjuseks saavad olla vahendite, poliitilise tahte, tehnoloogia ja aja puudus.

Peaassamblee ootab lõpparuandes inimõiguste õpetamise avamist sotsialiseerimise protsessis, viimaks inimõiguste õpetamise väärtused

uutele tasanditele traditsioonilise inimõiguste õpetamise kõrval, selleks, et teda efektiivselt siduda kogu ühiskonnaga.

Peaassamblee julgustab igat riiki looma avalik juurdepääs inimõiguste teadmistele ja keskustele ning tugevdada nende võimalusi kohalikul ja rahvuslikul tasandil inimõiguste õpetamisel.

Miks on Eestis tarvis täiendada olemasolevat ja ebapiisavat inimõiguste õpetamist. Üks oluline kodanikukohustus saab meil olema osalemine järgmise aasta septembris referendumil, kus iga kodanik peab otsustama, kas ta on Euroopa Liidu liitumise poolt või vastu. Et teha õige otsus, tuleb kodanikke teavitada sellest, millised on need Euroopa Liidu ühiväärtused, millega liitumisel tuleb arvestada. Põhiliselt sisalduvad nad Euroopa Liidu põhiõiguste hartas, millest oli juba juttu eelpool. Tänaased gümnaasiumi lõpetajad vajavad neid teadmisi, et teha teadlikult tuleviku jaoks olulisi otsuseid, sest vaid siis tunnetavad nad ka vastutust nende euroopalike ühiväärtuste elluviimisel ja edendamisel.

Inimõigusalaseid teadmisi vajame igapäevases elus oma õiguste ja vabaduste realiseerimisel. Ühiskond toimib tervikuna ning igapäevaelus üleskerkivad probleemid leiavad vaid siis mõistliku lahenduse, kui ühiskonnas kehtivad reeglid, kus abivajaja saab abi ja abiandja on väärtustatud. Eesti ühiskonnas on vastuolud püütud lahendada sageli abivajaja arvel, jättes arvestamata asjaolu, et abi peab olema õigeaegne ja võimalikku hilisemat abi välistav. Leian, et Eestis on rohkem probleeme inimõiguste tagamisega lastele ja puuetega inimestele.

Teadmisi vajame ka selleks, et näha inimkonna arengut tema mitmepalgelisuses ning arvestada nende kultuuriliste ja usuliste erisustega, mis eksisteerivad. Inimkonna areng toob endaga kaasa ka teadmiste kasvu, selleks üheks näiteks on see, et mustlaste all on mõeldud sellenimelist rahvast. Tegelikult on nende ajalooline nimi roma rahvas, mis on käibel 1990-ndate algusest ja rahvusvaheliselt tunnustatud. Kahjuks aga Eesti ajakirjandus ja enamus sellel teemal sõna võtvaid inimesi kasutab ikka veel vananenud arusaamadest põhinevat nime. Suhtugem lugupidavalt teistesse, küll siis suhtutakse ka meisse lugupidavalt.

Rahvusraamatukogu 6 korruse õiguskirjanduse saalis inimõigusalase kirjanduse näitus, mis on vaid osa raamatukogus olemasolevast kirjandusest, tutvuge ja leidke need õiged trükised, mis teid oma töös aitavad.

Inimõiguste Instituut on oma loomisest peale 10. detsembril 1992 väärtustanud inimõiguslaste teadmiste edastamist. Tänu Taani Välisministeeriumi rahalisele toetusele tõlgiti eesti keelde ja trükiti ÜRO Lapse õiguste konventsioon ning teisi inimõiguslased materjale ja dokumente. Ameerika Ühendriikide Suursaatkonna rahalisel toel ÜRO õppematerjali “Inimõigused ja sotsiaaltöö”.

Projektide loetelu on eraldi slaidil.

Inimõiguste Instituut on sügavalt tänulik toetuse eest, mis meile ja Eestile on osutanud välisriigid ja välisannetajad, et ellu viia Eestis inimõiguslaseid projekte, anda rahvale vajalikku teavet ning abistada probleemide lahendamisel. Eriline tänu kuulub hr. George Sorosele ja Avatud Eesti Fondile, tänu kelle rahalisele toetusele tegutsesid 1994 – 2000 tasuta õigusabitalitused Tallinnas, Ida-Virumaal ja Pärnus.

Inimõiguste Instituut on sügavalt tänulik Eesti riigile, kellega koostöös oleme arendanud inimõiguste kaitset Eestis.

Inimõiguste Instituut tänab kõiki oma koostööpartnereid, liikmeid ja kaastöötajaid.